

Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження

Навчально-методичний посібник

- Особливості реалізації змісту освітніх напрямів
- Практичний кейс
- Методична скарбничка
- Довідковий матеріал
- Стандарт дошкільної освіти

Схвалено для використання в освітньому процесі
[рішення експертної комісії з дошкільної педагогіки та психології від 27 серпня 2021 року (протокол № 4)].
№ 1.0019-2021 у Каталогі надання грифів навчальній літературі та навчальним програмам.

Упорядники:

О. Г. Косенчук, кандидат педагогічних наук, доцент; І. М. Новик, кандидат педагогічних наук;
О. А. Венгловська, кандидат педагогічних наук; Л. В. Куземко, кандидат педагогічних наук.

Рецензенти:

І. М. Андрушук, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та історії педагогіки
Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка;
Н. В. Бахмат, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри, заступник декана з наукової роботи та
інформатизації освітнього процесу Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Д36 Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упоряд.: О. Г. Косенчук,
І. М. Новик, О. А. Венгловська, Л. В. Куземко. — Харків: Вид-во «Ранок», 2021. — 240 с.

ISBN 978-617-09-7484-6

У посібнику подано роз'яснення та методичні рекомендації від авторів освітніх напрямів Стандарту щодо їх
реалізації в закладах дошкільної освіти. Представлені теоретичні та практичні матеріали сприятимуть ефектив-
ній організації методичної роботи в закладі дошкільної освіти та самоосвіті педагогічних працівників.
Видання буде корисним усім, хто опікується забезпеченням якісної дошкільної освіти в Україні.

УДК 373.011.33:004(072)

Навчально-методичне видання

0902182У

Упорядники:

О. Г. Косенчук, І. М. Новик,
О. А. Венгловська, Л. В. Куземко

Підписано до друку 10.09.2021.
Формат 84×108/16. Папір друкарський.
Гарнітура Шкільна. Друк офсетний.
Ум. друк. арк. 25,2.

**ДЕРЖАВНИЙ СТАНДАРТ
ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ:
ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ**

ТОВ Видавництво «Ранок»,
вул. Кібальчича, 27, к. 135, Харків, 61071.
Свідцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 5215 від 22.09.2016.

Редактор О. В. Гноінська
Коректор Н. В. Красна

E-mail: office@ranok.com.ua
Тел. (057) 701-11-22,
тел./факс (057) 719-58-67.

Регіональні представництва
видавництва «Ранок»:

Київ – тел. (073) 680-33-55,
e-mail: office.kyiv@ranok.com.ua,
Львів – тел. (067) 269-00-61,
e-mail: office.lviv@ranok.com.ua.

З питань придбання продукції
видавництва «Ранок» звертатися за тел.:
у Харкові – (057) 727-70-80;
Києві – (067) 449-39-65, (093) 177-05-04;
Вінниці – (067) 534-51-62;
Дніпрі – (067) 635-19-85;

Житомирі – (067) 122-63-60;
Львові – (067) 340-36-60;
Миколаєві та Одесі – (067) 551-10-79;
Черкасах – (0472) 51-22-51;
Чернігові – (067) 440-88-93.
E-mail: commerce@ranok.com.ua.

«Книга поштою»: вул. Котельниківська, 5, Харків, 61051
Тел. (057) 727-70-90, (067) 546-53-73.

E-mail: pochta@ranok.com.ua

www.ranok.com.ua

Надруковано у друкарні ТОВ «ТРИАДА-ПАК»
м. Харків, пров. Сімферопольський, 6. Тел. +38(057)703-12-21
www.triada-pack.com, email: sale@triada.kharkov.ua
ISO 9001:2015 № UA228351, FАМО TRIADA LLC (065445)

Разом дбаємо
про екологію та здоров'я

ISBN 978-617-09-7484-6

© О. Г. Косенчук, І. М. Новик, О. А. Венгловська,
Л. В. Куземко, упоряд., 2021

© ТОВ Видавництво «Ранок», 2021

ЗМІСТ

Подяка	5
Передмова	7
Розділ 1. Сутність і зміст впровадження інваріантного складника	
Базового компонента дошкільної освіти	9
1.1. Умови реалізації Державного стандарту дошкільної освіти. Доступна та якісна дошкільна освіта	9
1.2. Особистісна компетентність дитини	12
1.3. Сутнісна характеристика освітнього напрямку «Особистість дитини»: рухова та здоров'язбережувальна компетентності	17
1.4. Нові вектори освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»	22
1.5. Зміст та завдання освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі»	27
1.6. Домінанта освітнього напрямку «Гра дитини»	29
1.7. Нові стратегії змістового компонента освітнього напрямку «Дитина в соціумі»	36
1.8. Характеристика освітнього напрямку «Мовлення дитини»	41
1.9. Особливості змісту освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва»	45
Розділ 2. Сутність і зміст впровадження варіативного складника	
базового компонента дошкільної освіти.	52
2.1. Характеристика освітнього напрямку «Особистість дитини. Спортивні ігри (шахи, футбол, баскетбол)»	52
2.2. «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота»: готуємо педагогів до впровадження освітнього напрямку	54
2.3. Реалізація Державного стандарту дошкільної освіти за освітнім напрямом «Мовлення дитини. Основи грамоти»	56
2.4. Особливості освітнього напрямку «Мовлення дитини. Іноземна мова»	59
2.5. Сутність і зміст освітнього напрямку «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність»	65
2.6. Зміст і умови реалізації освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва. Хореографія»	67
2.7. Забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою в реалізації перспектив розвитку дитини	75
Практичний кейс	80
1.1. Умови реалізації Державного стандарту дошкільної освіти. Доступна та якісна дошкільна освіта	80
1.2. Особистісна компетентність дитини	80
1.3. Сутнісна характеристика освітнього напрямку «Особистість дитини»: рухова та здоров'язбережувальна компетентності	81
1.4. Нові вектори освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»	82
1.5. Зміст та завдання освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі»	84
1.6. Домінанта освітнього напрямку «Гра дитини»	85
1.7. Нові стратегії змістового компонента освітнього напрямку	86
1.8. Характеристика освітнього напрямку «Мовлення дитини»	87
1.9. Особливості змісту освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва»	88
2.1. Характеристика освітнього напрямку «Особистість дитини. Спортивні ігри (шахи, футбол, баскетбол)»	88
2.2. «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота»: готуємо педагогів до впровадження освітнього напрямку	90

2.3. Реалізація Державного стандарту дошкільної освіти за освітнім напрямом «Мовлення дитини. Основи грамоти»	
2.4. Особливості освітнього напрямку «Мовлення дитини. Іноземна мова»	
2.5. Сутність і зміст освітнього напрямку «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність»	
2.6. Зміст і умови реалізації освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва. Хореографія»	
2.7. Забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою в реалізації перспектив розвитку дитини	
Методична скарбничка (методичні матеріали до підрозділів)	
1.1. Умови реалізації «Державного стандарту дошкільної освіти. Доступна та якісна дошкільна освіта»	
1.2. Особистісна компетентність дитини	
1.3. Сутнісна характеристика освітнього напрямку «Особистість дитини»: рухова та здоров'язбережувальна компетентності	
1.4. Нові вектори освітнього напрямку «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»	
1.5. Зміст та завдання освітнього напрямку «Дитина в природному довкіллі»	
1.6. Домінанта освітнього напрямку «Гра дитини»	
1.7. Нові стратегії змістового компонента освітнього напрямку «Дитина в соціумі»	
1.8. Характеристика освітнього напрямку «Мовлення дитини»	
1.9. Особливості змісту освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва»	
2.1. Характеристика освітнього напрямку «Особистість дитини. Спортивні ігри (шахи, футбол, баскетбол)»	
2.2. «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота»: готуємо педагогів до впровадження освітнього напрямку	
2.3. Реалізація Державного стандарту дошкільної освіти за освітнім напрямом «Мовлення дитини. Основи грамоти»	
2.4. Особливості освітнього напрямку «Мовлення дитини. Іноземна мова»	
2.5. Сутність і зміст освітнього напрямку «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність»	
2.6. Зміст і умови реалізації освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва. Хореографія»	
Тести для самоперевірки	
Розділ I	
Розділ II	
Глосарій.	
Список рекомендованих джерел для самоосвіти	
Додатки	
Базовий компонент дошкільної освіти	
Вступ	
Напрями (зміст дошкільної освіти) та результати (компетентності дитини)	
Варіативний складник Стандарту дошкільної освіти	
Умови реалізації Стандарту дошкільної освіти	
Педагоги про впровадження Стандарту дошкільної освіти	

ПОДЯКА

Посібник для педагогічних працівників щодо питань впровадження Базового компонента дошкільної освіти «Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження» — кульмінація спільних зусиль авторського колективу Базового компонента дошкільної освіти (2021 р.) та педагогічної громади, яка брала участь у підвищенні кваліфікації педагогічних працівників щодо його впровадження.

Ми б хотіли особисто подякувати кожному розробнику БКДО за надані матеріали, фахові дискусії, діалог із питань оновлення змістово-методичного, технологічного забезпечення, потреби підвищення якісного показника дошкільної освіти з урахуванням вимог оновленого Державного стандарту дошкільної освіти.

Висловлюємо подяку:

- **Піроженко Тамарі**, доктору психологічних наук, професору, завідувачці лабораторії психології дошкільника Інституту психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України, науковому керівнику творчої групи розробників Стандарту дошкільної освіти;
- **Неряновій Світлані**, начальниці відділу дошкільної освіти головного управління загальної середньої та дошкільної освіти директорату дошкільної, шкільної, позашкільної та інклюзивної освіти МОН України;
- **Байер Ользі**, кандидату психологічних наук, доценту, завідувачці кафедри дошкільної освіти комунального закладу «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»;
- **Безсоновій Ользі**, кандидату педагогічних наук, директору комунального закладу дошкільної освіти (ясла-садок) № 67 «Сонячний» комбінованого типу Краматорської міської ради;
- **Брежневій Олені**, доктору педагогічних наук, доценту, завідувачці кафедри дошкільної освіти Маріупольського державного університету;
- **Гавриш Наталії**, доктору педагогічних наук, професору, головному науковому співробітнику лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання НАПН України;
- **Загородній Людмилі**, доктору педагогічних наук, доценту, завідувачці кафедри дошкільної педагогіки і психології Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка;
- **Корнеевій Оксані**, директору Костянтинівського закладу дошкільної освіти № 31 «Мир» Костянтинівської міської ради Донецької області;
- **Косенчук Ользі**, кандидату педагогічних наук, доценту, начальнику відділу дошкільної та початкової освіти державної установи «Український інститут розвитку освіти»;

- **Левінець Наталії**, кандидату педагогічних наук, доценту, доценту кафедри педагогіки і психології дошкільної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;
- **Машовець Марині**, кандидату педагогічних наук, доценту, заступнику директора з науково-методичної та навчальної роботи Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка;
- **Мордоус Ірині**, кандидату педагогічних наук, доценту, доценту кафедри методології науки та міжнародної освіти Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;
- **Половіній Олені**, кандидату педагогічних наук, доценту, доценту кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка;
- **Рейпольській Ользі**, доктору педагогічних наук, доценту, завідувачці лабораторії дошкільної освіти і виховання Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України;
- **Шевчук Антоніні**, кандидату педагогічних наук, доценту, доценту кафедри дошкільної та початкової освіти Ізмаїльського державного гуманітарного університету.

Висловлюємо також щирі подяки педагогічній спільноті, яка взяла участь у підвищенні кваліфікації педагогічних працівників щодо впровадження Базового компонента дошкільної освіти за прагнення змінювати дошкільну освіту України та забезпечувати її якість.

ПЕРЕДМОВА

Дошкільна освітня галузь України завжди прагне до вирішення питань якості освіти. Саме з цієї потужної тенденції фахівцями-дошкільниками створено стандарти дошкільної освіти, що були затверджені в 1998 р. та поновлені у 2012 р. Базовий компонент дошкільної освіти (БКДО) як державний освітній стандарт визначає очікування суспільства в питаннях розвиненості, вихованості та освіченості дитини дошкільного віку, спрямовує розробку та оновлення освітніх програм для закладів дошкільної освіти, визначає вимоги та орієнтири щодо програм професійної підготовки майбутніх вихователів відповідно до потреб сьогодення, об'єднує зусилля науковців та практиків України щодо зміцнення культури якості та доброчесності в дошкільній освітній галузі.

Які ж причини спонукали оновлення БКДО на сучасному етапі? Визнання української дошкільної галузі як сучасної, науково обґрунтованої та методично забезпеченої ланки освіти потребує утвердження цих позицій відповідно до міжнародних стандартів якості освіти. Ключовим поняттям у критеріях оцінки ефективності та якості освіти виступає категорія сформованих у дитини компетентностей, які вказують на можливість активно проявляти особистісні надбання в різних самостійних та організованих за підтримки дорослого видах діяльності. Ключова категорія компетентності та характеристика її вікових особливостей стали предметом ретельного аналізу та конкретизації в оновленому документі.

Компетентності формуються в просторі змісту освітніх напрямів (освітніх ліній) роботи закладу дошкільної освіти через організацію педагогом базових (основних) видів діяльності, які збагачують досвід дитини та реалізуються як особистісне надбання дитини (результат розвитку) за підтримки батьків в умовах родинного виховання.

Так, ланцюжок взаємопов'язаних понять між очікуванням та результатом освіти можна представити через феномени: цінності дошкільної освіти — напрям освіти (освітня лінія) — процес формування досвіду дитини в різних специфічно дитячих видах діяльності — результат (компетентність).

Отримання результату дошкільної освіти (компетентності дитини) — це відповідь на питання, як ми реалізуємо цінності та завдання дошкільної освіти, як спілкуємось, граємо з дитиною, підтримуємо розвиток її здібностей.

Виступаючи результатом освіти, категорія компетентності представлена в єдності із питаннями про умови, за яких вони можуть бути досягнуті. Тим самим зберігаючи ідею особистісного розвитку дитини дошкільного віку, нова редакція БКДО активно проголошує та конкретизує актуальну для сучасного етапу розвитку дошкільної освіти в Україні ідею солідарної відповідальності держави, громади, родини, фахівців педагогічної освіти й інших професій, причетних до піклування, догляду та розвитку дітей раннього й дошкільного

віку. Тим самим оновлений документ освітньої галузі (БКДО-2021) утверджує сучасну політику держави в галузі дошкільної освіти. Визначення його провідних ідей спрямовує до роздумів про те, що, на жаль, документ не має магнітних властивостей щодо миттєвих змін із того дня, як був затверджений (Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.01.2021 р. № 33). Він потребує об'єднання зусиль щодо зміцнення репутаційного капіталу кожного закладу дошкільної освіти та вищої школи, яка готує кадри, запрошує до участі науковців, викладачів університетів та обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, працівників методичних служб, керівників закладів дошкільної освіти, педагогів, батьків вихованців, працівників психологічної служби системи освіти, фахівців інших спеціальностей, хто опікується дитинством. Об'єднання зусиль дорослих потребує грамотних виважених дій, які підтримують потенціал та зростання вікових можливостей дитини дошкільного віку, забезпечують збереження особливостей культури дитинства.

Саме цю місію виконує добірка методичних матеріалів електронного посібника для педагогічних працівників із питань впровадження Базового компонента дошкільної освіти «Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження», який адресований вихователям, керівникам, управлінцям, викладачам педагогічних училищ та вищої школи. Автори матеріалів — науковці та практики дошкільної галузі, які є розробниками стандарту дошкільної освіти (БКДО-2021).

Із вдячністю кожному учаснику творчої групи розробників стандарту дошкільної освіти (БКДО-2021) — Байер О. М., Безсоновій О. К., Брежневій О. Г., Гавриш Н. В., Загородній Л. П., Косенчук О. Г., Корнеевій О. Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М. А., Мордоус І. О., Неряновій С. І., Половіній О. А., Рейпольській О. Д., Шевчук А. С.

*Науковий керівник творчої групи розробників
Стандарту дошкільної освіти, доктор психологічних наук,
професор, член-кореспондент НАПН України —*

Піроженко Т. С.

**Галерея науковців
та педагогів-практиків**

**Професійна спільнота
педагогів**

1.9. Особливості змісту освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва»

Автор-розробник освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» в Стандарті дошкільної освіти (БКДО-2021):

Олена Половіна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти Педагогічного інституту Київського університету імені Бориса Грінченка.

Вектори освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва» за оновленим Стандартом:

- спрямованість на розвиток світобачення, світоперетворення і формування емоційно-естетичної власної «картини світу» дітей;
- пріоритет емоційних та чуттєвих орієнтирів: розвиток емоційно-чуттєвого сприйняття об'єктів і явищ довкілля;
- забезпечення умов для самовираження кожної дитини в процесі мистецької діяльності;
- активна співтворчість педагога й дітей у мистецькому середовищі, що виключає копіювання зразка та застосовує мистецьку рефлексію як інструмент розвитку особистості.

Мистецько-творча компетентність — це здатність дитини практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосовувати мистецькі навички у життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності (БКДО).

Результатом набуття мистецько-творчої компетентності є елементарна обізнаність дитини в специфіці видів мистецтва (художньо-продуктивній, музичній, театральній); ціннісне ставлення до мистецтва й мистецької діяльності; прагнення сприймати мистецтво тощо.

Засоби формування мистецько-творчої компетентності

Види мистецької діяльності дітей дошкільного віку

1. **Художньо-продуктивна:**
  - вільне малювання;
  - ліплення;
  - аплікація;
  - комунікація в мистецтві.
2. **Музична:**
  - співи;
  - слухання музики;
  - музично-ритмічна діяльність;
  - музично-ігрова діяльність;
  - гра на дитячих музичних інструментах.
3. **Театралізована:** формування глядацької та виконавської культур на основі занурення в театральну атмосферу та створення і «проживання» образів у власній театралізованій діяльності.
4. **Самостійна художня діяльність:** розгортається з ініціативи дітей, відповідає їхнім інтересам та потребам, вимагає особливого ставлення дорослого, його педагогічного супроводу для збереження інтересу до цього виду діяльності.

Педагогічні умови формування емоційно-ціннісного ставлення до краси, мистецтва, мистецької діяльності:

- сприйняття краси через емоції, переживання, яке ґрунтується на емоційній чутливості дитини до засобів педагогічного впливу;
- безпосередній процес спілкування з реальними об'єктами та явищами довкілля та їхніми мистецькими образами;
- врахування взаємозв'язку та залежність естетичного розвитку дитини від морального, інтелектуального та фізичного;
- здатність педагога до умілого, своєчасного й тактовного подолання перешкод (упередження, помилкові уявлення, негативний досвід), які стоять на шляху до пізнання краси.

Орієнтири супроводу артосвіти дітей дошкільного віку

Супровід-співробітництво — спільне планування мистецької діяльності дитиною та дорослим, співтворчість, рефлексія (вимагає дій, необхідних для наступного самостійного вирішення завдань, пошуку шляхів реалізації творчого задуму)

Супровід-ініціювання — спрямування дитини до самостійної діяльності (за принципом М. Монтесорі: «Допоможи мені це зробити самому, нічого не роблячи за мене, спрямууй у потрібне річище, підштовхни до рішення, а решту я зроблю сам»)

Пріоритет: набуття дитиною досвіду мистецько-творчої діяльності через відкриття та експериментування.

Методи формування мистецько-творчої компетентності дітей:

- паузи споглядання та паузи вслуховування;
- словесні: мистецтвознавча розповідь, обговорення, діалог та полілог, заохочення, порада;
- практичні: експериментування із матеріалами, інструментами, звуками, формами, атрибутами, створення образу в різних видах мистецької діяльності; вправлення в мистецьких техніках (техніки малювання, аплікації, ліплення, вокальні техніки, виконавські техніки та ін.).

Форми артосвіти в ЗДО — мистецькі або художньо-педагогічні спілкування, що є особливою, емоційно зорієнтованою формою освітньої взаємодії на основі мистецької діяльності (теоретичні, практичні, інтегровані), а саме:

- артпроекти;
- артекскурсії;
- артігри;
- артпрогулянки;
- перегляд вистав;
- свята, розваги, концерти, фестивалі, шоу-програми тощо.

Особливість мистецького інтегрованого спілкування

Мистецьке інтегроване спілкування ґрунтується на одній головній або домінантній діяльності (художньо-продуктивній, театралізованій, музичній) та ідеї (понятті, явищі), яка є стрижнем мистецького спілкування.

Інтегративність:

взаємопов'язані різноманітні прояви довкілля (колір, звук, простір, рух, форма) характеризують (описують) одне й те саме явище з різних сторін, фіксують засобами мистецтва й здійснюють інтегрований вплив на розвиток дитячої особистості.

Орієнтовні етапи мистецьких спілкувань:

- проєктивний;
- діяльнісний;
- результативно-аналітичний.

Проективний етап передбачає вибір дітьми тих засобів, способів дій, за допомогою яких вони будуть творити. Стосовно дітей молодшого дошкільного віку вихователь мінімілізує поле вибору (необхідні матеріали ставить на

роздатковий столик, а діти самі їх беруть). Діти старшого дошкільного віку самостійно обирають матеріали, не обмежуючись тими, що представлені в осередку для творчості (наприклад, можна взяти елементи конструктора й, зануривши їх у фарбу, отримувати цікаві зображення). Головне — підтримувати прагнення дітей приймати нестандартні рішення щодо створення образу. На цьому етапі важливим є явище дисемінації (термін біологічний, у педагогічному вимірі це — зараження ідеями).

Діяльнісний етап — це вільна творча діяльність дітей та вихователя, вправлення в різноманітних альтернативних способах отримання зображень (наприклад, під час малювання дерево можна зобразити рухами, голосом, мелодією, пластичним етюдом, намалювати відбитком засушеного дерев'яного або будь-якої іншої рослини; ватними паличками, зв'язавши їх у пучечок; зібганим папером; відбитком долоньки тощо). Увага акцентується на захопленості й умінні педагога будувати стосунки з дітьми на основі спільного пошуку свободи та краси самовираження. На цьому етапі важливим є самовираження дитини: воно досягається за рахунок створення образу, який виключає наслідування зразка, шаблонність, стереотипність.

Створення образу або образотворення — процес інтегративний. Власне, він ґрунтується на умінні усвідомити й відобразити дійсність або інше явище різними художніми засобами (звуком, пластиною, рухом, кольором, ритмом, словом, знаком, символом). Тобто образотворення ми розглядаємо як інструмент поліфонічного сприйняття світу. Інтегративність в образотворенні виявляється в тому, що мистецькі види діяльності дітей (малювання, ліплення, аплікація, театральна, музична діяльність) існують як такі, що супроводжують психічний, фізичний, соціальний розвиток особистості. Джерела образотворення поділяються на рукотворні та природні. Усі об'єкти і явища соціального і природного довкілля можуть бути прототипами образотворення. Педагогу важливо допомогти дитині зрозуміти: що ти хочеш донести своїм образом? Без відповіді на це запитання створити образ неможливо.

Також педагогу слід усвідомити, що створювати образ — це не відтворювати певний об'єкт або явище. У першу чергу, створювати образ — це відтворювати його ознаки за допомогою пережитих емоційних вражень, які формуються внаслідок візуального, аудіального, тактильного, кінестетичного та емоційного контакту. Загальновідомо, що наявність зразка дорослого вбиває творче начало. Наслідуючи дії дорослого, дитина копіює його світорозуміння, що передається голосом, фарбою, рухом.

Наше завдання — спонукати дитину до формування власного уявлення про світ та фіксації вражень через створення образу. У цьому допоможе правило: образ створюється від предмета, об'єкта, явища. Але образ може бути створений із хаосу й лише потім набути тематичного вигляду (в малюванні яскравим прикладом може бути ляпкографія, у мовленні — дитяча «абракадабра», яка досить часто набуває римованості та забарвлена інтонаційно). Тому радимо уникати шаблонів, штучних зразків та репетицій, адже через це втрачається істинність образотворення.

Активізації дітей під час мистецьких спілкувань сприяє реалізація діалогової стратегії в освітньому середовищі, що забезпечується використанням методу креативної структурованої імпровізації (МКСІ). Цей метод спрямований на оживлення смислів, налаштування позитивного поля, особистісного включення й передбачає використання такого інструменту, як зерно образотворення — джерело інформації, яке активізує увагу та уяву під час процесу образотворення.

Тема в образотворенні — це простір, що не має чітких кордонів, тому межі теми окреслюються там, де починається простір іншої теми. Обираючи тему заняття у звичний спосіб (реалізуючи календарне планування), педагог вважає, що він **МАЄ БУТИ ПОЧУТИМ** дітьми. Натомість дитина прагне заявити про себе, хоче, щоб її **ПОЧУЛИ**. Усвідомлення педагогами того, що дитина прагне заявити про себе, бути почутою, дозволяє опочуттевити її розум, а почуття зробити розумними. З цією метою пропонуємо такий алгоритм створення образу.

- Крок перший: налагоджуємо контакт (візуальний, аудіальний, тактильний, кінестетичний) з об'єктом образотворення (зерном образу).
- Крок другий: розглядаємо деталі.
- Крок третій: працюємо над «оживленням» образу.
- Крок четвертий: уявляємо, що може статися з зерном образу. Зерно образу — це джерело інформації, яке діти активізують за допомогою уваги та уяви. Джерелом інформації можуть бути будь-які об'єкти і явища соціального і природного довкілля.

Результативно-аналітичний етап має на меті емоційне задоволення від процесу образотворення. Воно досягається емоційними стимулами: похвала і вдячність вихователя дітям, компліменти дітей одне одному за результати діяльності, вербальна презентація дітьми результату втілення творчого задуму, виставки завершених робіт (слід наголосити, що не кожне заняття може мати завершений результат, адже діти можуть створювати образи впродовж кількох занять), демонстрація результатів батькам.

Така організація мистецької освіти дозволяє дитині емоційно занурюватись у середовище, насичене різноманітними матеріалами для творчості, обираючи за власним бажанням ті, які допоможуть реалізувати задуми щодо створення образу. Завдяки використанню вихователем художнього слова, музичного супроводу дитина має можливість повніше і яскравіше сприймати довкілля, що сприяє створенню дітьми емоційно забарвлених образів. Створюючи таким чином образ, дитина проживає його. Включаючи тіло в створення образу, дитина оживлює його. Використання музики підсилює ефект входження в образ, який «оживе» на папері, стіні, склі — там, де його бажають відтворити. Така форма роботи дозволяє дитині, не наслідуючи зразок вихователя, відобразити те, що вона бачить навколо, на основі **ВЛАСНОГО** досвіду. У дітей є безліч способів заявити про себе: театралізація, музика, спів, танці, фотографія, конструювання, бесіда тощо. Опановуючи «мову символів» у різних видах мистецтва, діти створюють образи для дослідження своїх талантів та

Мистецька рефлексія — обмін почуттями, думками, діями в площині діалогу: дитина — краса, дитина — творчий процес, дитина — твір мистецтва, дитина — художник, музикант тощо.

Рефлексійне середовище	
Мистецька рефлексія: 1) педагогів до власної діяльності (особистісна й професійна рефлексія) і взаємодії з вихованцями (індивідуальна та колективна рефлексія); 2) дітей у процесі мистецької діяльності (ретроспектива, ситуаційна, перспективна рефлексія)	Рефлексійні вправи (зворотний зв'язок): • «Рефлексійна долонька» • «Слід» • «Якби мій настрій був схожим на...» • «Подяка» (лист собі) • «Шкала» • «Інтерв'ю» • «Пунктуаційна рефлексія» • «Художня рефлексія» • «Рефлексійні ухитишки» та ін.
Мистецька рефлексія педагога — інтегроване утворення, що забезпечує у форматі творчої діяльності емоційну готовність, здатність і прагнення здійснювати рефлексію на основі мистецького пізнання й ціннісних орієнтирів, урахування фахової специфіки з метою особистісного й професійного саморозкриття, самовираження та самовдосконалення	
Мистецька рефлексія дитини — особистісна властивість дитини, яка проявляється в готовності визначити свій емоційний стан під час сприймання твору мистецтва або власної мистецької діяльності; співвідносити його з художнім образом, що створює або сприймає дитина, та власним досвідом	

Позиція й дії вихователя:

- усвідомлення різниці між мистецтвом (соціально й культурно значущий результат творчості митців-професіоналів, який має мистецьку та історичну цінність) та мистецькою діяльністю дитини (діяльність, у якій пріоритетом є сам процес створення образу на основі пізнання властивостей художніх матеріалів); спілкування на основі ознайомлення з творами мистецтва, які є значущими для психічного, фізичного, інтелектуального розвитку дитини;
- запобігання когнітивному насильству й технічній підготовці дітей, створення умов для розвитку дитини через мистецтво, мистецьку діяльність;
- спрямованість на формування ціннісного ставлення до творів мистецтва, розвиток потреби в мистецькій діяльності;
- надання дитині права вибору в пошуку власного шляху створення художнього образу в мистецькій діяльності;
- урахування того, що стимулом до мистецької діяльності може слугувати значущий для дитини результат;
- допомога в створенні дитиною власної картини світу через фіксацію вражень про нього під час створення художнього образу.

формують власне ставлення до світу. Завдання дорослого — організувати вільний доступ до матеріалів, за допомогою яких дитина виражає свій внутрішній стан (щось сокровенне й особисте), формує власні уявлення про світ, та допомогти їй запам'ятати власні відчуття. Саме тому для використання потужного потенціалу мистецтва у формуванні дитячої особистості педагог повинен стати «режисером радості».

Алгоритм мистецьких спілкувань:

- визначення теми;
- матеріал (обладнання, забезпечення);
- мотивація дітей (інтрига);
- рефлексійні тематичні полілоги;
- методи і прийоми роботи із зерном образу;
- конкретизація створення умов для вибору дітьми інструментів створення художнього образу (образотворчого, музичного, театралізованого);
- прийоми стимулювання дітей до створення образу з врахуванням вікових особливостей;
- формат презентації дитячих робіт (вистава, концерт, виставка, вернісаж, колаж тощо);
- емоційно зорієнтовані прийоми закріплення вражень.

	АРТпроект: алгоритм ЗДО № 541 м. Києва, вихователь Бутенко Лариса, артпроект «Нитка»	Поміркуй ✓ Перевір > Подай
Мотиваційний етап (один день) Інтрига (зацікавлення дітей темою проекту здивуванням або провокаційним запитанням чи пропозицією: «Дізнаймося про...? Як з'явилось...? Розкриємо секрет (таємницю)...? Що буде, якщо...?»)	Назва (тема) проекту (вузька, профільна, проблемно-пошукового характеру). Вікова група Мета проекту: Завдання: 1) 2) 3) Освітній «продукт» проекту:	
Технологічний етап (від одного тижня). Питання дня формулюється у вигляді проблемного запитання (одне на кожен день): «Що? Хто? Де? Коли? Як? Чому? Навіщо?» Види дитячої діяльності (з урахуванням освітніх ліній БКДО та фрагментів життєдіяльності дитини) Результат дня (конкретний, без «води», має давати чітку відповідь на питання дня: «Чого навчилася дитина? Що відчула? Що зробила?»)		
Заключний (рефлексійний) етап (один день) Рефлексійні запитання, які стосуються: почуттів, процесу, результату проекту. Опис заключної форми роботи (вибрати одну із запропонованих — алгоритм свята, розваги, виставки, мистецького фестивалю, вистави; лепбук, альбом тощо)		

1.9. Особливості змісту освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва»

Практичне завдання 1. Поміркуйте і визначте причини, які спонукають вихователя мотивувати дітей до репродукування власних зразків робіт художньо-продуктивної діяльності.

Причини:

- ...
- ...
- ...
- ...
- ...

Практичне завдання 2. Наведіть орієнтовні запитання творчого або евристично-пошукового характеру, які доцільно пропонувати дітям у процесі мистецького (художньо-педагогічного) спілкування.

- ...
- ...
- ...
- ...
- ...

Практичне завдання 3. Визначте прийоми стимулювання інтересу до мистецької діяльності в дітей дошкільного віку.

Прийоми:

- ...
- ...
- ...
- ...
- ...

Практичне завдання 4. Аргументуйте ваше ставлення до використання вихователями запозичених конспектів форм освітньої взаємодії з напрямом «Дитина у світі мистецтва»: «за» чи «проти».

Аргументи «За»	Аргументи «Проти»

2.1. Характеристика освітнього напрямку «Особистість дитини. Спортивні ігри (шахи, футбол, баскетбол)»

Практичне завдання 1. Визначте основні труднощі та перспективи широкого використання ігор з елементами спорту в практиці дошкільної освіти.

Інструкція для модератора: обговорити основні труднощі (орієнтири: недостатня методична підготовка вихователів, відсутність умов — майданчиків, інвентарю, низький рівень рухової підготовленості дітей, небажання вихователів здійснювати таку роботу тощо) та визначити перспективи (шляхи усунення перешкод) для широкого використання ігор з елементами спорту в практиці фізичного виховання.

Завдання з розвитку правильної звуко- і слововимови, формування інтонаційної виразності мовлення в дітей дошкільного віку

Орієнтовний список завдань

1. Запросіть до столу всіх членів родини голосом мами, тата, бабусі тощо.
2. Уявіть, що ви перебуваєте у квартирі. Які звуки можна почути? Назвіть.
3. Відтворіть діалог бабусі та онучки, мами та сина, батька і сина.
4. Назвіть усі предмети, які починаються зі звука [ч] (або іншого).
5. Слова-намистинки: знайдіть і назвіть усі предмети, що належать до посуду, меблів, іграшок, побутової техніки.
6. Оберіть предмет з картинки й назвіть його голосом усіх членів родини.
7. Знайдіть і назвіть усі електричні предмети.
8. Опишіть один предмет, який зображено на картинці, не називаючи його, але назва предмета має розпочинатися зі звука [ч] (або іншого).
9. Знайдіть слова із заданим звуком (свистячі, шиплячі, сонорні).

1.9. Особливості змісту освітнього напрямку «Дитина у світі мистецтва»

Причини, які спонукають вихователя мотивувати дітей до репродукування власних зразків робіт із художньо-продуктивної діяльності

ПРИЧИНИ

Організаційно-педагогічні:

- традиційний знанневий підхід;
- шаблонність мислення педагога, дотримання стандартних підходів;
- полегшення в реалізації контрольної-оцінної функції, слідкування за процесом і результатом продуктивної діяльності;
- захоплення вихователя заняттями інтелектуального спрямування;
- обмеження в часі, необхідність дотримуватися розпорядку дня.

Особистісні:

- відсутність творчості в педагога;
- нечутливість педагога до вражень дітей, до творчого переосмислення дійсності, низький рівень емпатійності;
- недостатність емоційного інтелекту;
- відсутність бажання саморозвиватись, оволодівати новими технологіями.

Соціальні:

- бажання швидко продемонструвати батькам гарний результат;
- відсутність командної єдності фахівців ЗДО в реалізації концепції розвитку творчої особистості дитини;
- недостатня матеріально-технічна база в ЗДО, що спричиняє труднощі в доборі необхідних матеріалів для дитячої творчості;
- низький/недостатній рівень кваліфікації педагога;
- брак фахівців/митців/керівників гурткової роботи.

Щодо учасників освітнього процесу:

- вихователі надають пріоритетності формуванню технічних навичок та типовій методиці, яка передбачає відтворення зразків;
- вихователі спрямовані на гарний результат діяльності (часто втручаються в дитячу роботу, підмальовують, доклеюють тощо) і не звертають увагу на роль формування досвіду дитини в мистецьких видах діяльності;
- постійні вимоги керівництва стосовно організації фестивалів та виставок, які спонукають до репродукування;
- залежність професійного визнання від оцінки батьків, яка часто формується в результаті постійної демонстрації реальних свідчень освітньої взаємодії з дітьми;
- орієнтованість на перемогу в конкурсах, яку вихователі використовують під час звітування та атестації;
- керівництво використовує малюнки та інші вироби дітей як показник якості освіти, натомість нівелюючи процес діяльності;
- порівняння вихователів між собою з боку керівництва за результатами художньо-продуктивної діяльності дітей, яке спонукає до марафону першості будь-якою ціною.

Щодо освітнього процесу:

- суспільство декларує пріоритет творчості, але реально не готове сприймати відсутність вишколу;
- несформованість мистецької компетентності в дорослих;
- суворість і строге слідування організаційним моментам розпорядку дня, страх порушити хронометраж заняття, авторитарний стиль дотримання дисципліни в групі, сприйняття дисципліни як муштри;
- рейтинг дитячих закладів в умовах конкуренції, який оцінюється за результатами діяльності дітей, що їх можна продемонструвати (малюнки, вироби);

- стереотипне сприйняття освітніх програм та планування як догми, невміння варіювати сучасні технології з фундаментальними методиками, «містечкове» перекручування наукових знахідок, позицій теоретиків, недовіра до сучасних наукових досліджень, небажання саморозвиватися та вдосконалюватися в професійному та особистісному вимірах;
- спотворене уявлення про підготовку дитини до школи як результат інтелектуальних та технічних натаскувань, небажання усвідомити, що підготовка до школи — не самоціль, а результат **успішного** проживання дитиною дошкільного дитинства.

Щодо змісту освітнього процесу:

- недостатня увага до творчості;
- критика та неповага з боку дорослого до виявів дитячої творчості;
- небажання творити та вишукувати щось нове;
- недостатня увага до створення умов для прояву дітьми самостійності;
- вимоги до дотримання порядку під час творчої діяльності та акуратності робіт дітей (художньо-продуктивна діяльність завжди передбачає певну творчу атмосферу, яка не до вподоби працівникам, оскільки потім доводиться прибирати);
- невміння педагогами аналізувати емоції та почуття дітей і власні емоції та почуття;
- невміння педагога отримати ейфорію від споглядання краси та співтворчості.

Орієнтовні запитання творчого або евристично-пошукового характеру, які доцільно пропонувати дітям у процесі мистецького (художньо-педагогічного) спілкування

- Який настрій, асоціації в тебе викликає цей твір? Чому?
- У який час доби/пору року відбувається подія? Як ти про це дізнався?
- Що б ти додав до змісту запропонованого твору? Чому?
- Які засоби (кольори, техніки, слова...) використав автор у своєму творі?
- Ким ти уявив себе в цьому творі (уявне «входження» у твір)? Чому?
- Яку б роль ти хотів зіграти у творі? Чому?
- Відобрази смайликом, кольором, жестами, мімікою свої емоції після ознайомлення з твором.
- Що тобі хочеться зробити після ознайомлення з твором?
- Якби ти був художником (скульптором, музикантом, письменником), як би ти змінив зміст твору? Якого персонажа, деталь, сюжет додав або прибрав? Які матеріали використав? Чому?
- Уяви собі, що було до або після того, як автор створив твір мистецтва? Поділися своїми міркуваннями.
- Якби ти потрапив у цю картину, щоб ти зробив? Твої дії? Щоб міг змінити?
- Слухання музики: якими фарбами ти зобразив би почуте? Чому?

- У мить споглядання картини: якими музичними інструментами ти б її озвучив? Чому?
- Скульптура, твори декоративно-ужиткового мистецтва: що б могла сказати ця річ, якби вона могла говорити?
- Перегляд вистави: яким героєм ти б хотів бути? Яку б роль виконав? Чому? Якби ти був автором, яким би ти придумав продовження (закінчення) вистави?
- Що передувало створенню картини, написанню музики, постановці танцю?
- Якій настрій був у автора твору, коли він його створював? Чому ти так вважаєш?
- Якби ти був художником, що б ти домалював або навпаки, не намалював на цій картині? Поясни свій вибір.
- Якби ти був скульптором, з якого матеріалу ти б виготовив цю скульптуру? Поясни свій вибір.
- Якби ти був архітектором, яким би ти спроектував цей будинок? Чому?
- Спробуй поглянути на картину лежачи, сидячи, згори, збоку (праворуч, ліворуч), знизу. Що ти бачиш інакше?
- Уяви себе автором: як би ти по-іншому назвав картину, музичний твір, пісню, танець? Чому?
- Яку б картину ти намалював, слухаючи цю музику?
- Які слова, кольори ти б підібрав до цього музичного твору, до картини (сумна, весела, радісна...)?
- Що тобі здалося найдивнішим у цій картині? Чому? Що тебе найбільше приваблює на картині? Чому?
- Як можна дізнатися, що на картині зображено вигадане чи реальне, справжнє? Чи бачив ти це у своєму житті? За яких обставин?
- Як, дивлячись на картину, дізнатися, яку пору року, погоду, настрій передав художник?
- Які кольори ти б додав у картину? Чому?
- Зроби із долоньок підзорну трубу або візьми чарівні окуляри, рамку й розглянь найяскравіший епізод картини. Чому саме цей фрагмент привернув твою увагу?
- Завісити на картині один кут і дати дитині можливість висловити припущення про те, що там може бути зображене.

Прийоми стимулювання інтересу до мистецької діяльності в дітей дошкільного віку

- Розглядання й порівняння картин, об'єктів та явищ природи.
- Прослуховування музичного твору.
- Прослуховування аудіозаписів звуків природи.
- Читання художніх творів або їх фрагментів.
- Проблемні ситуації, мотивації (допомога).
- Апелювання до емоційних вражень, переживань дитини.

- Ситуації-провокації (незавершений малюнок, аплікація, виріб із глини, робота, виконана за допомогою нетипових технік, незвичайний предмет, що з'являється в осередку художньої діяльності, незвичайний звук, аромат, слід тощо).
- Виконання незакінчених танцю, вистави, пісні.
- Пропозиція допомоги: прикрашання інтер'єру приміщень до свята, виготовлення подарунка, сервірування столу, зміна інтер'єру групової кімнати та ін.
- Входження в образ (пензлика, фарби, полотна, музичного інструмента, персонажа театру, художника, скульптора, музиканта тощо).
- Чарівна рамка (подивитися на майбутній твір очима фотографа, організатора виставки мистецьких творів, редактора дитячого видавництва, режисера-постановника).
- Ігрові прийоми («Я почну, а ти продовжиш»).
- Мистецька рефлексія: відтвори фарбою, глиною, фольгою, музичним інструментом, персонажем лялькового або атрибутного театру свої враження, думки, переживання, емоції тощо.

Аргументи «за» і «проти» щодо використання вихователями запозичених конспектів форм освітньої взаємодії з напрямку «Дитина у світі мистецтва»

Аргумент «за»	Аргумент «проти»
Допомагає молодому фахівцю організовувати освітній процес швидко	Провокує до репродукування, пригнічує ініціативи дітей
Мікс різних конспектів дозволяє скомпонувати власне заняття	Гальмує професійний розвиток, спонукає до формалізму
Збагачує власний досвід	Не передбачає особливостей, перспектив освітньої взаємодії із дітьми конкретної групи
Дозволяє уникнути примітивізму	Посилює пасивність вихователя, музичного керівника, спрямовує на інертність, безініціативність
Стимулює до самовдосконалення	Провокує до типових занять, знеособлює педагога, нівелює його індивідуальність
Впровадження передового досвіду	Не забезпечує академічної доброчесності
Можливість повчитися на чужих помилках	Зменшує відповідальність, включеність, імерсивність педагога та дітей в освітню взаємодію
Сприяє створенню педагогічної спільноти	Дає підстави до «сліпого» копіювання чужих помилок

Аргумент «за»	Аргумент «проти»
Економія часу педагога	Унеможливорює здійснення індивідуального підходу до дітей, оскільки готові конспекти не враховують особливості тієї чи іншої дитини, яка перебуває в конкретній групі
Нагадує основні питання методики	Передбачає неповноцінну підготовку до заняття, відсутність задоволення від процесу творення
Підтримує гарний настрій	Сприяє зниженню самооцінки, оскільки чужий конспект, як чужий одяг: на комусь дуже гарно виглядає, а коли надягнув сам, усвідомлюєш, що це не твоє

2.1. Характеристика освітнього напрямку «Особистість дитини. Спортивні ігри (шахи, футбол, баскетбол)»

Основні труднощі та перспективи широкого використання ігор з елементами спорту в практиці дошкільної освіти

Труднощі	Перспективи
Недостатня професійна кваліфікація вихователів щодо реалізації спортивних ігор	Внесення змін в освітні програми з підготовки педагогів у ЗВО. Проведення вебінарів, семінарів із підвищення кваліфікації педагогів-практиків
Недосконала матеріально-технічна база закладів дошкільної освіти	Забезпечення належного фінансування з боку держави, отримання грантів, залучення коштів, зацікавлених осіб. Придбання нестандартного обладнання для ЗДО. Співпраця з територіальною громадою. Долучатися до змагань та отримувати призи
Відсутність окремих спортивних майданчиків на території ЗДО	Використання додаткових територій для облаштування майданчиків; залучення коштів для обладнання на території ЗДО.
Відсутність приміщень з обладнанням для гурткової спортивної роботи: об'єднання музичного і спортивного залу	Співпраця із ЗЗСО, спортивними школами щодо надання їхньої бази для дошкільників. Перспектива: відкриття ЗДО нової формації із належними умовами

— створення ситуацій (у магазині, у поліклініці, на дитячому майданчику тощо), які б забезпечили вправлення дитини у зверненні до дорослого чи дитини із запитанням чи пропозицією;

— привчання дитини до планування власних дій, чіткого промовляння послідовності кроків до реалізації задуманого; до аналізу отриманого результату та шляхів досягнення задуманого;

розвитку комунікативних навичок дитини:

— нагадування дитині про необхідність дружнього спілкування (привітання, прохання про допомогу, пропонування допомоги чи підтримки, висловлення подяки), демонстрації власного позитивного прикладу такої поведінки;

— демонстрація їй способів комунікації за допомогою гаджетів, обговорення їхніх переваг і недоліків порівняно з живим спілкуванням;

— надання дитині можливості брати участь у розмові з близькими чи знайомими по телефону, допомога в засвоєнні базових мовленнєвих формул телефонної розмови;

— вправлення дитини у вживанні етикетних комунікативних формул із різними категоріями людей (діти/дорослі, знайомі/незнайомі), різними за статусом у різних життєвих ситуаціях;

— обговорення з дитиною конфліктної ситуації, що сталась, того, як можна було б їй запобігти, полегшити, якщо б побудувати суперечливий діалог по-іншому;

розвитку художньо-мовленнєвих навичок дитини:

— виявлення батьками ціннісного ставлення до книжки як до джерела пізнання;

— облаштування книжкового куточка, полички, спільного придбання книжок;

— підтримка бажання дитини збагачувати свій літературний досвід, розповіді про свої улюблені книжки, пригадування того, які з книжок були вашими друзями в дитинстві;

— запровадження ритуалу щоденного читання книжки з подальшим обговоренням особливостей характеру та поведінки різних персонажів; проведення паралелей книжкової історії з реальним життям дитини;

— запрошення дитини виразно декламувати улюблені вірші на родинних зборах, народних святах;

— влаштування літературно-мовленнєвих ігор із загадуванням-відгадуванням загадок, складанням інших кінцівок до знайомих текстів, ігор за змістом літературних творів.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «Дитина у світі мистецтва»

Мистецько-творча компетентність — здатність дитини практично реалізувати свій художньо-естетичний потенціал для отримання бажаного результату творчої діяльності на основі розвинених емоцій та почуттів до видів мистецтва, елементарно застосувати мистецькі навички в життєвих ситуаціях під час освітньої та самостійної діяльності.

Результатом набуття мистецько-творчої компетентності є елементарна обізнаність дитини в специфіці видів мистецтва (художньо-продуктивній, музичній, театральній); ціннісне ставлення до мистецтва й мистецької діяльності; прагнення сприймати мистецтво тощо.

Емоційно-ціннісне ставлення: емоційно відгукується на прояви краси в довкіллі, побуті та творах мистецтва, виявляє ціннісне ставлення до творчості художників, музикантів, співаків, танцівників, письменників. Виявляє інтерес до мистецької діяльності (художньо-продуктивної, музичної, театралізованої). Позитивно відгукується на пропозиції включення в різні види мистецько-творчої діяльності (малювання, ліплення, аплікація; слухання музики, співи, музична гра, музично-ритмічні рухи, гра на дитячих музичних інструментах; театралізація малих літературних творів, розігрування спектаклю). Отримує задоволення від мистецької діяльності.

Сформованість знань: має елементарні уявлення про види мистецтва (художньо-продуктивне, музичне, театральне). Розуміє мистецтво як результат творчої діяльності митців, виконавців. Виявляє інтерес до творів різних видів мистецтва, впізнає знайомі твори, проявляє до них особисте ставлення, висловлює враження від мистецтва, інтерпретує твори. Сприймає та емоційно реагує на художній образ, елементарно аналізує засоби художньої виразності у творах мистецтва різних видів і жанрів. Вирізняє специфіку образу мистецтва художньо-продуктивного, декоративно-ужиткового, музичного, танцювального, театального. Розуміє призначення зображувальних матеріалів, театального реквізиту, атрибутів для образотворчої, театралізованої, музичної діяльності; здатна до реалізації творчого задуму за їх допомогою. Має уявлення про музичну гру, пісню, хоровод, танець, інструментальну музику. Розуміє зміст і колективний характер театальної вистави, знає різні види театру (ляльковий, тіньовий, настільний тощо).

Навички: пов'язує яскравість образу, зміст твору з кольорами, композицією, формою, звуками, ритмами, динамікою, темпом, рухами, мімікою, жестами, римами, монологам, діалогам. Здатна розрізняти основні жанри живопису (портрет, пейзаж, натюрморт, казковий, анімалістичний), музики (вокальні, інструментальні), вистави різних театрів (ляльковий, музичний). Знаходить просту аналогію між життям і змістом твору, використовує здатність споглядати й вслуховуватися в довкілля для бачення краси в побуті та мистецтві, набувати художньо-продуктивного досвіду мистецької діяльності. Володіє доступними техніками та відображає ними життєві враження та почуття. Виявляє вміння використовувати техніки художньо-продуктивної та декоративно-ужиткової діяльності, експериментує з зображувальними матеріалами, створює художні образи. Має найпростіші навички виконавської культури (декламує, передає рухами характерні ознаки персонажа) та культури глядача (володіє елементарною культурою поведінки під час свят, концертів в освітніх та мистецьких закладах). Має домірні вікові навички співу,

слухання музики, музично-ритмічних рухів, гри на дитячих музичних інструментах. Виявляє музичність, уміння передавати настрій, емоції, почуття в музично-руховій і пісенній творчості, музикуванні та музичній грі. Виявляє навички образного мовлення, акторські здібності. Запам'ятовує сюжетну послідовність спектаклю, своєчасно включається в театралізовані дії. Ідентифікує почуття та вчинки персонажів із власними. Використовує побутові речі як атрибути театралізованої діяльності. Співпрацює з дітьми, зокрема з особливими освітніми потребами, і дорослими заради спільного успіху під час мистецької діяльності — художньо-продуктивної, музичної, театралізованої, розваг, свят. Відгукується на пропозиції щодо оздоблення інтер'єру (на свята), долучається до дорослих під час декорування приміщення. Виявляє елементи естетичного смаку та підтримує естетичні прояви в побуті (доцільність вибору одягу до ситуації, культура прийому їжі, сну, відпочинку та праці, культура поведінки й дотримання елементарних правил етикету під час святкувань). Демонструє за власним бажанням досвід мистецьких дій у самостійній художній діяльності. Виявляє елементарні навички рефлексії — обмірковує з іншими свій мистецький досвід, враження, ставлення до мистецької діяльності.

Участь батьків

Підтримка батьками процесу формування мистецько-творчих навичок дитини може відбуватися шляхом:

- заохочення бажання дитини займатися мистецькими видами діяльності;
- спостережень, позитивної оцінки та підтримки мистецьких вподобань дитини;
- схвалення вільного самовираження дитини в самостійній художній діяльності;
- ігор в акторів, ляльководів, оповідачів, ведучого й учасників концерту;
- участі в експериментуванні з різними зображувальними матеріалами, звуками, рухами, словами;
- слухання з дитиною дитячого пісенного репертуару, інструментальної музики, виконання колискових;
- заохочення дитини до словотворчості, римування, виявлення акторських здібностей;
- позитивної реакції на дитячі малюнки, вироби, співи, музично-ритмічні рухи, фрагменти театралізації, створення портфоліо творчих робіт;
- долучення до спільного перегляду мультфільмів із красивою народною й сучасною музикою, яскравими дитячими образами, підспівування, відтворення персонажів у пластиці, малюнку, сценках;
- влаштування сімейних свят, розваг із використанням мистецьких видів діяльності;
- відвідування з дитиною, зокрема й онлайн, театрів, виставок, музеїв, галерей, концертів;

— активної участі в мистецьких проектах, святах, розвагах, конкурсах, майстер-класах, інших формах мистецької діяльності, що організовує заклад дошкільної освіти;

— створення умов для виявлення мистецької компетентності в житті й побуті (уміння одягатися зі смаком, створювати затишок у приміщенні, надавати зіпсованим речам друге життя, декорувати, виявляти здатність до оздоблювання кулінарних виробів).

Варіативний складник Стандарту дошкільної освіти

Варіативний складник Стандарту не є вичерпним і може бути доповнений додатковими освітніми напрямками та змістом через збагачення досвіду дитини іншими видами діяльності відповідно до пріоритетного спрямування роботи закладу дошкільної освіти, індивідуальних інтересів і потреб дітей, запитів і побажань батьків вихованців, відповідних умов розвивального середовища.

ОСВІТНІЙ НАПРЯМ «Особистість Дитини. Спортивні ігри»

Шахи, футбол, баскетбол та інші за вибором закладу дошкільної освіти та/або батьків вихованців або осіб, які їх замінюють.

Спортивно-ігрова компетентність — це здатність дитини до пізнання та усвідомлення власної приналежності до обраного виду спортивної гри; спрямування психомоторної діяльності на досягнення умовної мети, дотримання єдиних правил спортивної діяльності як індивідуально, так і в команді, які спрямовані на досягнення найкращого результату; вміння грати в спортивну гру за спрощеними правилами.

ШАХИ

Емоційно-ціннісне ставлення: дитина виявляє стійкий інтерес до гри в шахи. Демонструє позитивне ставлення до успіхів інших дітей, виявляє повагу й толерантність до партнера по грі.

Сформованість знань: має уявлення про історію виникнення шахів. Знає основні правила гри, шахові терміни, назви шахових фігур. Володіє основними способами вирішення простих (елементарних) шахових задач, комбінацій.

Навички: орієнтується на шаховій дошці, правильно розташовує шахову дошку між партнерами, безпомилково виставляє фігури перед грою. Виявляє вміння грати кожною фігурою окремо і в сукупності з іншими фігурами згідно з правилами гри. Здатна планувати свої ігрові дії, обмірковувати їх, будувати логічні ланцюжки, знаходити правильну відповідь під час гри.

Виявляє творчі здібності, цілеспрямованість, зібраність, самостійність, посидючість, гнучкість і логічність мислення, винахідливість, терпіння, повагу й толерантність до партнера. Здатна об'єктивно оцінювати власні ігрові можливості. Демонструє вміння спокійно реагувати на свої невдачі в грі, прагнення самостійно діяти та досягати успіхів.

продемонструвати після завершення освітньої програми або окремих освітніх компонентів.

Синергія — це сумарний ефект, який полягає в тому, що при взаємодії двох або більше факторів їхня дія суттєво переважає ефект кожного окремого компонента у вигляді простої їхньої суми.

Стандарт освіти — державний документ, що визначає вимоги до основних компетентностей та результатів навчання здобувача освіти відповідного рівня, загальний обсяг навчального навантаження здобувачів освіти, інші складники, передбачені спеціальними законами.

Інші терміни вживаються у значенні, наведеному в Законах України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», інших нормативно-правових актах.

Документ підготовлено авторською групою: Байер О. М., Безсонова О. К., Брежнева О. Г., Гавриш Н. В., Загородня Л. П., Косенчук О. Г., Корнеева О. Л., Лисенко Г. М., Левінець Н. В., Машовець М. А., Мордоус І. О., Нерянова С. І., Піроженко Т. О., Половіна О. А., Рейпольська О. Д., Шевчук А. С.

Під науковим керівництвом доктора психологічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України — Піроженко Т. О.